

ศิลปะร่วมสมัย หมายถึง การนำแนวคิดของลัทธิศิลปะสมัยเก่ากลับมาใช้ใหม่ โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเรื่องราวหรือลวดลาย บางส่วนให้มีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของลักษณะแนวความคิด รูปร่างรูปทรง ขั้นตอน หรือ วิธีการสร้างงาน ศิลปะตามยุคสมัยหรือลัทธิเดิม ดังเช่น การนำลวดลายหรือลวดลายจากศิลปะโรโคโคโคมาดัดแปลงใช้เป็นลวดลายกระดาด ลายผ้า ฯลฯ การวาดภาพวิว ทิวทัศน์กรุงเทพฯ ยามเย็นโดยใช้การแต้มสีเหมือนศิลปะลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ เป็นต้น

ศิลปะโรโคโค (อังกฤษ: Rococo) หรือบางครั้งก็เรียกกันว่า "ศิลปะแบบหลุยส์ที่ 14" (Louis XIV Style) ศิลปะโรโคโคเริ่มพัฒนามาจากศิลปะ ฝรั่งเศส และการตกแต่งภายในเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 18 ห้องที่ออกแบบแบบโรโคโคจะเป็น **เอกภาพ** คือทุกสิ่งทุกอย่างในห้อง ไม่ว่าจะเป็นผนัง เพอร์นิเจอร์ หรือเครื่องประดับ จะออกแบบเพื่อให้ออกมามีอันหนึ่งอันเดียวกันมิใช่จะอิสระต่อกัน คือไม่มีสิ่งใดในห้องนั้นที่นอกแบบออกมา ภายในห้องจะมีเพอร์นิเจอร์ที่หรูหราและอลังการ รูปปั้นเล็กๆแบบประติมากรรม ภาพเขียนหรือกระจกก็จะเป็นกรอบลวดลาย และ**พรมแขวนผนัง** ที่ถ้าแยกอะไรออกมาจะทำให้ห้องนั้นไม่สมบูรณ์แบบ ศิลปะโรโคโคมาแทนด้วยสถาปัตยกรรมฟื้นฟูคลาสสิก

คำว่าโรโคโคมาจากคำสองคำผสมกัน คำว่า rocaille จากภาษาฝรั่งเศส ซึ่งหมายถึงศิลปะการตกแต่งที่ใช้ลวดลายคล้ายหยอหรือไข่มุก และคำว่า barocco จากภาษาอิตาลี หรือที่เรียกว่า ศิลปะบาโรก ศิลปินโรโคโคจะนิยมเล่นเส้นโค้งตัวซีและตัวเอส (S และ C curves) แบบเปลือย หอย หรือการม้วนตัวของไข่มุกเป็นหลัก และจะเน้นการตกแต่งประติมากรรม จนทำให้ทิวทัศน์ศิลปะก่อนว่าเป็นศิลปะของความพึงพอใจและเป็นเพียงศิลปะสมัยนิยมเท่านั้น คำว่าโรโคโคเมื่อเริ่มใช้เป็นครั้งแรกที่ประเทศอังกฤษเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1836 เป็นภาษาพูดที่หมายความว่า โบราณล้าสมัย แต่พอมาถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 คำนี้ก็เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปโดยนักประวัติศาสตร์ศิลปะ ถึงจะมีการถกเถียงกันถึงความสำคัญของศิลปะลักษณะนี้ โรโคโคก็ยังถือกันว่าเป็นสมัยของศิลปะที่มีความสำคัญสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก

ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย

ประสิทธิภาพของอารยธรรมปัจจุบัน และอิทธิพลของศิลปะตะวันตก

จากการมองย้อนหลังศิลปะในประเทศไทย แสดงให้เราเห็นว่า แบบอย่างของศิลปะตามประเพณีที่กระทำกันมานับเป็นร้อยๆ ปี จนถึงปลายศตวรรษที่แล้วนั้นได้ตกอยู่ในสภาวะที่จิตซีด และซ้ำซาก งานศิลปะแบบนี้ก็อาจยังมีค่าอยู่ได้ สำหรับผู้ที่ขาดความเชี่ยวชาญ และผู้ที่นิยมของต่างประเทศเท่านั้นเอง

ตามปกติแล้ว ถ้าไม่มีสิ่งใดมาสกัดกั้นชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตามธรรมดาแล้ว งานศิลปะซึ่งกำลังเสื่อมคุณค่านั้นก็เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นศิลปะที่แสดงออก ซึ่งความรู้สึกทางประเพณี และฉะนั้นเอง ก็อาจกระทำกันไปอีกหลายสิบปีทีเดียว แต่ครั้นเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญกลางประการ มาเปลี่ยนสภาวะเดิมแห่งวัฒนธรรมขึ้น ส่วนหนึ่งของชนชั้นปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่ชนรุ่นต่อไป ก็จะสำแดงปฏิกิริยาอย่างแข็งขัน

นี่เป็นสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแก่เมืองไทย และประเทศต่างๆ ในตะวันออก ซึ่งรับวัฒนธรรมตะวันตก คือ ระบบเศรษฐกิจ และการเพิ่มพูนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ อารยธรรมใหม่นั้นกระทบกระเทือนศิลปะแบบประเพณียิ่งนัก

โดยทั่วไป เราอาจกล่าวได้ว่าเท่าที่เศรษฐกิจของรัฐเป็นอยู่ในสมัยโบราณ มิได้มีการใช้จ่ายเงินที่จำเป็น หรือฟุ่มเฟือยอย่างสมัยเรา รายได้ส่วนใหญ่ของรัฐ ได้ถูกนำไปใช้สร้างวัดวาอาราม เพราะเป็นการสร้างกุศลผลบุญอย่างสูงสุดของชาวพุทธ ที่จะพึงกระทำได้ในชีวิตของตน ฉะนั้นเอง สิ่งก่อสร้างทางศาสนาจึงอุบัติโดยไม่หยุดยั้ง ซึ่งอำนวยให้ศิลปินไทยทำงานศิลปะทุกสาขาได้อย่างดี (เห็นควรกล่าวได้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ในสมัยโบราณ ประเทศไทยนั้น ไม่มีประจักษ์การแสดงออกทางศิลปะอย่างอื่น นอกจากเพื่อความมุ่งหมายทางศาสนา)

ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) ประเทศไทยได้นำเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาพัฒนาประเทศหลายประการ คือ การสร้างทางรถไฟ ถนนหนทาง โรงพยาบาล โรงเรียน การประปา การไฟฟ้า ฯลฯ เพราะว่ารายนได้ของประเทศได้นำไปใช้เกี่ยวสาธารณะประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การสร้างวัดวาอารามจึงสลดหยุดลง เป็นเหตุให้ศิลปะตามประเพณีมิได้เป็นไปอย่างปกติเช่นสมัยก่อน

การนำอารยธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ ย่อมหมายถึงการนำเอาคุณสมบัติพิเศษทางศิลปะของตะวันตกเข้ามาด้วยหลายสถาน งานประติมากรรมและจิตรกรรมตามแบบจริงกึ่งพานิช ศิลปะก็ได้ส่งเข้ามาในประเทศไทย รวมทั้งสิ่งอื่นๆ เพื่อความหรูหราในหมู่ชนชั้นสูง ก่อให้เกิดรสนิยมใหม่ในศิลปะขึ้น ศิลปินและสถาปนิกชาวต่างประเทศได้ถูกส่งเข้ามาทำงาน และนี่เองเป็นสิ่งที่กำหนดชะตากรรมของศิลปะ ตามแบบประเพณี ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าเป็นศิลปะในยุคเสื่อม

ระหว่างสามสิบปีที่ผ่านมานี้ ประเทศไทย ซึ่งถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากตะวันตก ความกระทบกระเทือนที่เรียกว่า "ความเจริญเติบโต" อันเป็นผลร้ายแก่วัฒนธรรมของเราหลายกรณีด้วยกัน

ด้วยการศึกษาที่คนไทยหนุ่มๆ ทั้งในประเทศและในยุโรป^(๑) ทำให้สภาวะจิตที่ซบเซาก้าวไปสู่ความรู้สึกนึกคิดอันสถิต
สถาพร

สิ่งแวดล้อม

ปัจจุบัน กิจกรรมของศิลปร่วมสมัยในประเทศไทยนั้น จำกัดวงอยู่เพียงในกรุงเทพฯ ซึ่งในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา สภาพของ
กรุงเทพฯ ได้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ล้ำคล่องต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นถนน^(๒) อาคารคอนกรีตก็เข้ามา
แทนอาคารไม้ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายก็เปลี่ยนมาเป็นแบบตะวันตก ที่อยู่อาศัยซึ่งในสมัยอดีตสร้างขึ้นท่ามกลางความอุดม
สมบูรณ์ของ พฤษภชาติ ริมแม่น้ำลำคลอง ก็เปลี่ยนมาเป็นตึกแถวเรียงรายไปตามถนน ซึ่งทุกหนทุกแห่งนั้นต้นไม้ก็
พยายามที่จะขึ้น เดิมเรือแจวเรือพาย ก็แจวกี่พายกันอย่างธรรมดาไปตามแม่น้ำลำคลอง บัดนี้กลับเปลี่ยนสภาพไป มีแต่
เสียงหวกหูของรถยนต์จำนวนนับไม่ถ้วน รบกวนประสาทของผู้คนสัญจรไปมาเหลือเกิน ความรวดเร็วเป็นสิ่งเหนืออื่นใด
เมื่อไม่กี่ปีมานี้ชีวิตของคนเรากำเนินไปอย่างเชื่องช้าคล้ายกับที่ซ จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ซิพจรชีวิตของชาติใน
ปัจจุบันนี้ ถูกนำไปทั้งในทางสร้างและทางทำลายอันเป็นสภาพกระทบกันอยู่ทุกขณะของชีวิตปัจจุบัน ย่อมเป็นจริงว่าไม่
มีผู้ใดอาจขัดขวางอารยธรรมปัจจุบันได้ มันเป็นสิ่งก้าวหน้า เกินความต้องการ แต่ก็ไม่มีชาติใดที่จะหลีกเลี่ยงไปจาก
ชะตากรรมแห่งความเจริญของยุคปัจจุบันได้เลย

ประสิทธิภาพของอารยธรรมสมัยปัจจุบันประการแรก

คนไทยโบราณใช้ชีวิตอย่างง่ายๆ ตามธรรมชาติ มีน้ำใจบริสุทธิ์เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็น
เครื่องค้ำจุนจิตใจ ความต้องการของคนเราก็อ่อนช้อยประมาณ สันติภาพแผ่สร้อยอยู่ในดวงจิตของคนทุกคน ใน
สภาพการณ์เช่นนี้ ศิลปินสามารถวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังประกอบด้วยรูปคนจำนวนน้อยๆ ขนาดเล็กๆ หรือไม่กี่
พระพุทธรูปอันสท่อน ให้เห็นถึงแก่นของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันนี้ ความต้องการทางวัตถุของคนเรา
กอร์ปเข้ากับลัทธิแห่งความรวดเร็ว ซึ่งศิลปินจำต้องทำงานคล้ายกับเครื่องพิมพ์งานศิลป์ ทางจิตอย่างสมัยโบราณนั้นไม่มี
ทางจะทำได้อีกแล้ว การสร้างพระพุทธรูปสมัยนี้กลายเป็นผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งผู้จ้างต้องการราคาถูก ส่วนศิลปิน
ต้องการกำไรมาก สิ่งซึ่งตรงกันข้ามสองประการนี้ ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจถูกตำหนิได้ แต่ผลที่เกิดขึ้น คือ คำว่า “ศิลป์”
กลายเป็นสิ่งปราศจากความหมาย แม้ว่าเราไม่เข้าใจหรือไม่ยอมรับก็ตาม การกล่าวเช่นนี้ย่อม ประยุกต์ไปถึง
สถาปัตยกรรมหรือจิตรกรรม ที่สร้างขึ้นตามวัดกลางแห่งในสมัยนี้ด้วย อีกประการหนึ่ง ศิลปินเป็นสิ่งจำเป็นแก่จิตใจ
มนุษย์ ดังนั้น การแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันแตกต่าง ไปจากโบราณสมัยก็ต้องถูกสร้างสรรค์ขึ้น นั่นคือ ศิลปร่วมสมัย
นั่นเอง

ศิลปินเป็นผู้ที่มีความรู้สึกอ่อนไหวกว่าบุคคลทั่วไปโดยส่วนเฉลี่ย ฉะนั้นเองศิลปินจึงได้รับการกระตุ้นเตือนจาก
สิ่งแวดล้อม และโดยที่สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเมืองใหญ่ๆ อันมีสภาวะแตกต่างไปจากสมัย
โบราณ ศิลปินจึงมีอารมณ์สะเทือนใจสร้างงานศิลป์ของเขาขึ้น ดังนั้นศิลปร่วมสมัยจำต้องแตกต่างไปจากศิลป์ในอดีต
อย่างไม่คำนึง ถึงอิทธิพลโดยตรงของต่างประเทศ

ตามปกติผู้ที่นิยมฝังแน่นอยู่ในศิลป์แบบประเพณี จะไม่ยอมรับศิลป์แบบใหม่่ง่ายนัก มันเป็นความรู้สึกที่ไม่อาจเข้าใจได้
ความรู้สึกเช่นนี้จะค่อยๆ จางไปโดยอาศัยความนิยมทาง สุนทรียะ อันเกิดจากสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ความรู้สึกของศิลปินก็
เช่นเดียวกัน เพื่อที่จะลดความวิตกกังวลของคนเรา จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเข้าใจว่า ถ้าคนไทย (หรือศิลปินผู้ใดที่อยู่ ใน
กลุ่มที่แตกต่างออกไปจากชาติพันธุ์) ไม่ลอกเลียนแบบอย่างงานของศิลปินต่างประเทศเขาย่อมจะแสดงออกซึ่ง
ความรู้สึกแบบอย่างใหม่ๆ ใดๆ ก็ได้ แบบอย่างใหม่นี้เป็นลักษณะ ส่วนตนของเชื้อชาติ ซึ่งกอร์ปด้วยอารมณ์ตาม
ธรรมชาติ ลมฟ้าอากาศ ศาสนา ความรู้สึกอันสืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษ ความคิดและสมการ ด้านอื่นๆ

การศึกษาและอิทธิพลของตะวันตก

ในสมัยโบราณ คนไทยได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากวัด และโดยทั่วไปแล้วการศึกษานี้ขึ้นอยู่กับคติทางศาสนาเป็นสำคัญ

ระบบการศึกษาปัจจุบันซึ่งเจริญรอยตามแบบอย่างของชาวตะวันตก อำนาจให้อำนาจของเราได้รับความรู้ความเข้าใจ เรื่องราวต่างๆ อันเป็นหลักเบื้องต้น และเป็นสากลนิยม แม้ละเรื่องเช่นนี้ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ความรู้สึกนึกคิด ของคนไทยอย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับทางด้านศิลปะ การศึกษาปัจจุบันได้ทำให้ศิลปินเป็นอิสระจากการทำงานที่บรรยาย ถึง เรื่องราววรรณกรรมโบราณ ความรู้ทั่วไปช่วยให้เกิดมโนภาพกว้างขวางขึ้น และผลก็คือศิลปินหนุ่มๆ “ต้องการ” เนรมิต สิ่งใหม่ๆ อันสมดุลงกับมโนคติและการตระหนักอันแท้จริง ของตน การเนรมิตสิ่งใหม่เช่นนี้ ศิลปินย่อมทำงานขัดต่อ กระแสของความนิยมในศิลปะของประชาชน แต่มันเป็นสิ่งจำเป็นแก่ศิลปินอย่างยิ่งที่เขาจะต้องทำงานตามสัญชาติ ญาณ ธรรมชาติของเขา เพราะมันสะท้อนออกซึ่งสิ่งแวดล้อมของตัวเขาเองอย่างจริงใจ อันเป็นสิ่งแวดล้อมของคน ไทยทุกคนในสมัยปัจจุบันนี้ด้วย

โดยที่ปัจจุบันนี้เป็นสมัยเปลี่ยนแปลง การแสดงออกซึ่งความรู้สึกใหม่จะบังเกิดผลสำเร็จสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม ก็ยังไม่ บังเกิดคุณค่าทันทีทันใด สิ่งสำคัญที่จำต้องเข้าใจ คือศิลปะร่วมสมัยนั้น แม้ในเมืองไทยก็ดี ได้ก้าวเข้าสู่ปรากฏการณ์แห่ง ประวัติศาสตร์ ซึ่งจำต้องคล้อยตามเส้นโค้งสูงไปสู่ความสำเร็จอันสมบูรณ์

ในโลกของการศึกษานั้น เราไม่ควรติราคะหนังสือประเภทตำราส่วนใหญ่ที่เป็นผลงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ของ ชาวตะวันตกให้ต่ำไป ในสมัยโบราณ ชาวตะวันออก ได้ประยุกต์จิตใจของตนทั้งสิ้นไปในทางปรัชญา เพราะว่าการศึกษา เป็นสมการสำคัญต่อการสร้างสมองของประชาชน ดังนั้นชาวตะวันออกก็มีอาจหลีกเลี่ยงอิทธิพลทาง ความคิดของ ชาวตะวันตกได้ เช่นเดียวกับชาวตะวันตกซึ่งได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของชาวตะวันออกฉะนั้น

เมื่อกล่าวถึงอิทธิพลทางการศึกษาของตะวันตก ชาวตะวันออกก็ไม่จำเป็นต้องหวาดหวั่นอะไร เพราะว่าจิตใจที่ดี ย่อมดี อยู่เสมอ ที่จะสร้างงานศิลปะที่วิจิตรงดงาม อิทธิพลดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางความรู้มีใจทางจิตใจ

เมื่ออ้างถึงอิทธิพลทางตะวันตก ที่มีอยู่แก่ศิลปะไทยโดยเฉพาะ เราต้องตระหนักว่าได้แก่อิทธิพลของหนังสือเผยแพร่ งาน ของศิลปินตะวันตกเป็นสำคัญ เป็นเวลาสามสิบกว่าปี ที่หนังสือประเภทนี้และอิทธิพลอันสืบเนื่องกันกรอปรด้วยความ เพิ่มพูนอย่างประทับใจ เหนือจิตใจของศิลปินไทยหนุ่มๆ นั้นเป็นสิ่งที่น่าคิดอย่างยิ่ง ตามรูปการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า นอกจากหนังสือเกี่ยวกับศิลปะของตะวันตกที่แพร่หลายอยู่ในขณะนี้แล้ว จะ ไม่เกิดประโยชน์และสิ่งทีพึงปรารถนาบ้างดอกหรือ หากเราจะมีหนังสือเกี่ยวกับศิลปะร่วมสมัยของตะวันออกพิมพ์ออก เผยแพร่อย่างสม่ำเสมอขึ้นในระหว่างประเทศตะวันออกด้วยกันบ้าง อันอาจเป็นอิทธิพลสำคัญประการหนึ่งที่ จะกระตุ้น เตือนให้ศิลปินมีลักษณะเป็นของชาวตะวันออกเด่นชัดยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันเราก็ไม่ควรมองข้ามความจริงที่ว่า ศิลป ตะวันตกนั้นรวมเอาวิญญาณของสมัยปัจจุบัน เช่นเดียวกับรวมเอาวิญญาณของชาวเอเชีย ชาวอาฟริกันและชาว อินเดียนแดง (อเมริกันโบราณ) เข้าไว้ด้วยกัน ในการศึกษาหาข้อเท็จจริงของชาวตะวันตก เกี่ยวกับความ เข้าใจของเนื้อที่ ของงานจิตรกรรม ของชาวจีน และชาวญี่ปุ่น ความอบอุ่นและความมีชีวิตชีวาของศิลปะของชาวอินเดีย และงาน ศิลปกรรมที่แสดงออกอย่างมีความหมายของ ชาวอาฟริกันและอินเดียนแดงนั้นได้ถูกหล่อหลอมขึ้นในมโนคติจักรวาล สะท้อนออกซึ่งวิญญาณของมนุษย์โดยสากล

จากการวิเคราะห์อันสิ้นของการหาคะแนนนิยมของอิทธิพลหนังสือศิลปะตะวันตกที่มีอยู่แก่ชาวตะวันออกนี้ เราคิดว่า นอกจากจะเป็นข้อมูลของความคิดและความรู้ ทางเทคนิคอันมีค่าแล้ว ก็ยังให้ความเข้าใจอันใหม่แก่เราว่าสิ่งพิเศษ โดยเฉพาะของศิลปะแบบประเพณีของเราหลายอย่าง อาจประสมประสานเข้าด้วยกันในการแสดงออกร่วมสมัยได้ด้วย

ประสิทธิภาพช่วงสั้นของอิทธิพลตะวันตกอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้

ในทุกสมัย ยกเว้นคุณค่าทางด้านธรรมชาติที่แท้จริง และวัฒนธรรมแล้ว ศิลปะเป็นสิ่งขึ้นขมกั้นในแง่ของการแสดงออกซึ่ง ความรู้สึกตามสมัยนิยมที่เรียกว่า “แบบ” การขึ้นชอบตามสมัยย่อม เป็นผลร้ายแก่การตัดสินใจที่ต้อง และปัจจุบันนี้ก็ เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน ถึงแม้ว่าเรามีความเข้าใจอย่างกว้างขวางกว่า (สมัยโบราณ) เราเองก็ยังตัดสินใจ (ลงไป) ตามรสนิยม สมัยใหม่ของเรา รสนิยมตามสมัยเป็นผลร้ายแก่ศิลปินหนุ่มฝ่ายตะวันออกอย่างยิ่งอยู่สองประการคือ ประการแรกศิลปะ ตะวันออกดำเนินรอยตามแบบประเพณีมาเป็นศตวรรษๆ ซึ่งในหลายกรณีด้วยกัน เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นตามกฎเกณฑ์และ ถ่ายทอดจากชั่วอายุหนึ่งด้วยการพิถีพิถันอย่างเข้มงวดกวดขันในด้านเทคนิคและความคิด อีกประการหนึ่ง

สภาพการณ์เช่นนี้ได้สร้างให้เกิดนิสัยการลอกเลียนแบบขึ้น สาเหตุประการหลังเป็นการตรงกันข้ามกับสาเหตุประการแรก และขณะเดียวกันก็มีรากฐานเช่นเดียวกับประการแรกนั่นเอง เนื่องจากการทำงานตาม แบบและความคิดซ้ำๆ ซากๆ โดยไม่จำกัดของเรา ดังนั้นศิลปินหนุ่มจึงต้องการสลัดความเป็นทาสของความคิด (เก่า) ให้พ้นไป และด้วยเหตุนี้จึงไม่ยอมรับทุกๆ สิ่งในอดีตอย่าง สิ้นเชิงและรับเอาแต่สิ่งใหม่ๆ ทุกอย่าง ผลก็คือ งานศิลปะของศิลปินตะวันออก ขาดลักษณะโดยเฉพาะในส่วนบุคคลและเชื้อชาติ เป็นงานเลียนแบบศิลปะตะวันตก และเราอาจทราบ ได้แต่เพียงว่าสร้างขึ้นในวันออกจากชื่อและเชื้อชาติของศิลปินเท่านั้น

แน่ละ ในกรณีเช่นนี้เราไม่อาจตำหนิอิทธิพลตะวันตกหรือเราไม่อาจตัดสินงานของศิลปินตะวันตกหรือเราไม่อาจตัดสินงานของศิลปินตะวันออกอย่างเข้มงวดกวัดขันจนเกินไป ศิลปร่วมสมัยในประเทศตะวันออกหลายประเทศอยู่ในระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อ อันเป็นเหตุให้แสดงออกซึ่งความรู้สึกส่วนบุคคลมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบของศิลปินโดยตรง ประเภทของการแสดงออกซึ่งความรู้สึกทางด้านศิลปะของลัทธิสากลนิยมนั้น มีสาเหตุจากอารยธรรมปัจจุบันซึ่งรับกันอยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่ดังได้กล่าวแล้วว่า ความรู้สึกเช่นนี้อาจเป็นสิ่งที่ ไม่ใช่เหตุผลเพียงพอว่า ทำไมศิลปินจำเป็นต้องมีลักษณะซ้ำซากอยู่เสมอไป ถ้าหากศิลปินไทยหรือศิลปินตะวันออกคนหนึ่งใด ทำงานด้วยความรู้สึกจริงจัง งานของเขาต้องแตกต่างไปจากงาน ของศิลปินชาวยุโรป ความแตกต่างซึ่งสอดคล้องกับลักษณะโดยเฉพาะของเชื้อชาติ ยิ่งไปกว่านั้น แม้งานศิลปะของศิลปินชาวตะวันออก ของชาติต่างๆ อันมีวัฒนธรรมต่างไปจากของเรา เช่น จีน ก็ไม่ควรมีลักษณะเหมือนกันกับของไทย อิทธิพลที่แลกเปลี่ยนซึ่งกัน และกันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่กระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดใหม่ แต่เราก็ควรขัดขวางหลักเกณฑ์ทางด้านทฤษฎีซึ่งทำลายความเป็นธรรมชาติของศิลปินด้วยเหมือนกัน

นักวิจารณ์ศิลปะ

บ่อยครั้งที่ศิลปินตะวันออกถูกครอบงำจิตใจโดยการวิจารณ์ของนักวิจารณ์ศิลปะตะวันตก นักวิจารณ์ศิลปะบางคน จะเข้าข้างตัวหรือไม่เข้าข้างตัวก็ตาม จะวิจารณ์งานศิลปะแต่ละชิ้นตาม “อุดมคติอันสูงส่ง” ของตน ซึ่งย่อมเป็นธรรมดาว่าค่อนข้างยากที่เราจะเข้าใจ ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดไปว่าการที่จะเป็นศิลปินสมัยใหม่ ต้องสร้างมโนคติอันลึกลับแปลกประหลาด การคล้อยตามการวิจารณ์เช่นนี้เป็นอันตรายและสกัดกั้นอารมณ์ประทับใจของศิลปินตะวันออกในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ไปจากการแสวงหาบุคลิกภาพส่วนตัวตามธรรมชาติมากขึ้น

ย่อมเป็นสิ่งแน่ว่า เรามีอาจตำหนินักวิจารณ์ชาวตะวันตก แต่ในขณะเดียวกันศิลปินตะวันออก ก็ควรมีนักวิจารณ์ศิลปะของตนเอง อันสอดคล้องกับประเพณีทางด้านปรัชญาและเชื้อชาติของตน สำหรับเหตุผลข้อนี้ เราขออ้างถึงความจำเป็นที่จะต้องมีหนังสือและนิตยสารเกี่ยวกับศิลปะของตะวันออกขึ้น^(๓)

กล่าวกันว่า การพิมพ์หนังสือศิลปะนั้นย่อมเป็นไปได้ เพราะประเทศกลุ่มตะวันออกขาดแคลนเงินอุดหนุน และอาจเพิ่มภาระหนักให้แก่ชาติอีกด้วย แต่ความจริงนั้นอยู่ที่ว่า ส่วนใหญ่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่รับผิดชอบยังมีได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะร่วมสมัย ที่จะพึงมีแก่ชีวิตของประชาชนในชาติของตน ในประเทศไทย เราก็มีประสพการณ์ของวิกฤตการณ์หัวเลี้ยวหัวต่อของศิลปะอันเนื่องมาจากการสลดหตุกลงของศิลปะแบบประเพณี และการเริ่มต้นศิลปะปัจจุบัน ในรูปแบบและความคิดใหม่ด้วยเหมือนกัน

เราต้องยกความจริงขึ้นมากล่าวอีกว่า ในสมัยโบราณนั้น งานศิลปะสร้างขึ้นเพื่อความมุ่งหมายทางศาสนาเท่านั้น ไม่มีใครต้องการงานศิลปะสมัยใหม่ เพราะไม่เข้าใจ หรือไม่ก็ไม่เห็นคุณค่า ทางด้านสุนทรียะ

ในระหว่างกลุ่มประเทศตะวันออกนั้น มีบางประเทศ เช่นอินเดียและญี่ปุ่นที่ สนับสนุนและนิยมศิลปะร่วมสมัย แต่ช่างโชคร้ายที่บางประเทศ ซึ่งมีความอุตสาหะพยายามอย่างจริงจัง ควรแก่การยกย่องเป็นพิเศษของศิลปินหนุ่มๆ มิได้รับการสนับสนุน และขาดความเห็นอกเห็นใจจากผู้ควรส่งเสริมเขาเหล่านั้น

สถานการณ์ทางด้านศิลปะของประเทศไทยกำลังเปลี่ยนแปลง ในระยะสิบกว่าปีที่แล้วมา เห็นได้ว่าการส่งเสริมศิลปะยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความก้าวหน้าทางทฤษฎีปัญหา เป็นเหตุให้อนุชนสนใจในศิลปะสมัยใหม่อย่างน่าพอใจ อันเป็นเครื่องหมายที่ให้ความหวังแก่เราว่า ในอนาคตความนิยมชมชอบศิลปะที่แสดงออกในรูปร่วมสมัย จะสัมฤทธิ์ผลในที่สุด

(๑) ในระหว่างต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ได้มีการส่งคนหนุ่มๆ ไปศึกษาวิชาการต่างๆ ในยุโรป เช่น วิทยาศาสตร์การแพทย์ สถาปัตยกรรม ฯลฯ เมื่อกลับมาแล้ว คนหนุ่มเหล่านี้ก็ได้ร่วมมือ ทำงานกับผู้ที่ได้ศึกษาอยู่ในเมืองไทยสืบแทน ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศต่อไป

(๒) เมื่อสี่สิบกว่าปีที่แล้วมา ในกรุงเทพฯ ใช้ลำคลองเป็นเส้นทางคมนาคมคล้ายนครเวนิส ประเทศอิตาลี จะมีถนนก็เพียงไม่กี่สายเท่านั้น

(๓) เป็นที่น่ายินดีว่าได้เกิดมีหนังสือศิลปะชื่อ “อาร์เตเซีย” (ARTASIA) มีสำนักงานอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศปากีสถาน ภายใต้การจัดการของสมาคมวิจารณ์ ศิลปะระหว่างประเทศ ในกลุ่มประเทศตะวันออกขึ้นแล้ว สมาคมนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่และวิจารณ์ศิลปะร่วมสมัยของศิลปินตะวันออก ประเทศไทยก็ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมด้วย สมาคมนี้มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “INTERNATIONAL ASSOCIATION OF ART CRITICS” มีสำนักงานใหญ่อยู่ ณ กรุงปารีส - ฝรั่งเศส